

**O‘ZBEKISTON JANUBIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI**
II Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani
**SURXONDARYO VILOYATIDA REDISKANI (RAPHANUS SATIVUS L)
YETISHTIRISHDA MUHIM AHAMIYATI**

Qayumov Muslimbek Yo‘ldoshevich

TDMAU, Meva-sabzavotchilik va uzumchilik kafedrası tayanch doktoranti
muslimqayumov4455@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0001-7457-1733>

Aramov Muzaffar Xoshimovich

TDMAU, Meva-sabzavotchilik va uzumchilik kafedrası professori, q.x.f.d.
e-mail: aramov-muzaffar@mail.ru
<https://orcid.org/0009000427923283>

Annotatsiya. Ushbu maqolada rediskani biologik tavsiflari, navlari, ekish sxemasi, muddatlari, rediska o‘suv davrida harorat, rediska qisqa soyaga chidamli o‘simlikka bardoshligi, vegetatsiya davri, Rediska yetishtirish uchun uning urug‘i yerga sepma yoki donalab qadaladi.

Kalit so‘zlar: Rediska, navlarni tanlash, ekish sxemasi, muddatlarni tanlash,

Аннотация. В статье рассматриваются биологические особенности редиса, его сорта, схема посадки, сроки, температура в период вегетации редиса, устойчивость редиса к короткому затенению, вегетационный период и способы выращивания редиса. Для выращивания редиса семена высевают в землю или в гранулы.

Ключевые слова: Редис, выбор сортов, схема посадки, выбор сроков,

Abstract. The article discusses the biological characteristics of radish, its varieties, planting scheme, timing, temperature during the growing season of radish, radish resistance to short shading, vegetation period and methods of growing radish. To grow radish, seeds are sown in the ground or in granules.

Keywords: Radishes, selection of varieties, planting scheme, selection of dates,

Kirish Dunyo bo‘yicha bugungi kunda rediska 1 498 594 gektar maydonga ekilib 42 967 684 tonna atrofida mahsulot yetishtirilmoqda, o‘rtacha hosildorlik 32,4 t/ga tashkil etgan. AQSH, Yaponiya, Xitoy, Irlandiya, Isroil, Rossiya,

O‘ZBEKISTON JANUBIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

II Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

Shvetsiya, Angliya, Belarussiya va boshqa Yevropa davlatlari sabzavotchiligida rediska asosiy ekinlardan biri hisoblanadi. Rediska ovqatlanishni tashkil etish va oziq-ovqat mahsulotlari assortimentini kengaytirish dolzarb hisoblanayotgan bir paytda Janubiy-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida xalq xo‘jaligi ahamiyatiga ega bo‘lgan rediskani Respublikamizga introduksiya qilish va ularni yetishtirish texnologiyasini takomillashtirish dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda AQSH, Rossiya Federatsiyasi, Yevropaning bir qator mamlakatlarida rediska kabi noan‘anaviy sabzavot ekinlarini introduksiya qilish, sabzavotlarni xilma-xilligini va turlarini ko‘paytirish hamda iqlim sharoitiga mos navlarini yaratish ustida ko‘plab tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Ushbu mamlakatlarda rediska introduksiya qilingan va ularning yangi, mahalliy sharoitga mos navlari yaratilib, yetishtirish texnologiyalari ishlab chiqarishga tatbiq etilmoqda. Respublikamizda so‘ngi yillarda aholi oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash, sabzavot mahsulotlariga bo‘lgan ehtiyojini to‘la qondirish va sabzavot mahsulotlari assortimentini kengaytirish bo‘yicha keng qamrovli chora-tadbirlar amalga oshirildi. Buning natijasida oxirgi yillarda xalqimiz uchun noan‘anaviy yangi sabzavot ekinlarini introduksiya qilishga erishildi. Biroq yangi introduksiya qilingan rediska kabi noan‘anaviy sabzavot ekinlarining yangi navlarini yaratish hamda yetishtirish texnologiyasini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarga yetarlicha e‘tibor qaratilmagan.

O‘zbekiston Respublikasining 2017-2021 yillarga mo‘ljallangan Harakatlar strategiyasida “qishloq xo‘jaligida ekin maydonlari va ekinlar tarkibini

optimallashtirish, ilg‘or agrotexnologiyalarni joriy etish hamda hosildorlikni oshirish, meva-sabzavot va uzum yetishtirishni ko‘paytirish”

Tadqiqotning maqsadi O‘zbekiston janubida rediska (*Raphanus sativus* L.) ning ertapishar, serhosil navlarini tanlash va yetishtirish texnologiyasi elementlarini takomillashtirish va iqlim sharoitida rediska nav namunalari to‘plamini o‘rganish, istiqbolli namunalarni ajratish va yetishtirishning innovatsion usullarini ishlab chiqish hisoblanadi.

O‘ZBEKISTON JANUBIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

II Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

Tadqiqotning vazifalari. Qo‘yilgan maqsaddan kelib chiqqan holda quydagi vazifalar qo‘yiladi:

Rediska nav namunalari to‘plami o‘rganish va istiqbolli namunalarni ajratish

Istiqbolli navlarning tanlov sinovini tashkil etish va kompleks baholash

Eng maqbul kuzgi va bahorgi ekish muddatlarini aniqlash

Rediska urug‘lik o‘simliklarining mahsuldorligi va uni oshirishning texnologiyasini ishlab chiqish

Rediskaning muhim xo‘jalik belgilarining o‘zgaruvchanligi va ular o‘rtasidagi korrelyatsion bog‘liqlikni o‘rganish

Tadqiqot ob’ekti bo‘lib Sabzavot, poliz ekinlari va kartoshkachilik ilmiy tadqiqot instituti seleksiyasiga mansub 3 ta, Rossiya Sabzavotchilik Federal ilmiy markazi va Rossiya federatsiyasining yetakchi seleksiya va urug‘chilik kompaniyalaridan olib kelingan 30 ta nav namunalari xizmat qiladi.

Tadqiqot predmeti bo‘lib rediska nav namunalari to‘plamini o‘rganish, O‘zbekiston janubi uchun istiqbolli navlarni tanlash yetishtirish va urug‘chilik texnologiyasi elementlarini ishlab chiqish, 3 ta kuzgi va 3 ta bahorgi ekish muddatlari hisoblanadi.

Rediska nav namunalari to‘plami o‘rganish va istiqbolli namunalarni ajratish.

Tadqiqotlar ob’ekti bo‘lib 30 dan ortiq nav va duragaylar xizmat qiladi. Standart sifatida lola navi olindi. Birinchi avlod duragaylari uchun standart sifatida F₁ Selesta duragayi bo‘ldi. Standart nav har 10 ta navdan keyin joylashtirildi. Hisob bo‘lmachasi maydoni 2,8 m², Bo‘lmacha 2 qatorli. Bo‘lmacha eni 1,4 m, uzunligi 2 m. 5x5 sxemada ekilganda 360 ta urug‘ ekildi. Tajriba qaytariqsiz olib borildi. Ekish pushta ustiga lentasimon besh qator qilib quyidagi sxema 60+5+5x5 sm bo‘yicha amalga oshirildi. Bo‘lmachadagi o‘simliklar soni 360 dona

**Rediska nav namunalari to‘plami o‘rganish va istiqbolli namunalarni ajratish
fenologik kuzatuvlar (urug‘lar 20.02.2025 ekildi)**

**O‘ZBEKISTON JANUBIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION
 TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI
 II Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani**

1-jadval

T/r	Nav yoki duragay	unib chiqishi		haqiqiy barg paydo bo‘lishi		linka		texnik pishib yetilishi		unib chiqandan texnik pishib yetilish davr, kun
		10%	75%	10%	75%	10%	75%	10%	75%	
1	Lola, st	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
2	Ertapishar	28.02	04.03	11.03	24.03			28.03	08.04	40
3	Selesta F ₁	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
4	Tinto F ₁	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
5	Lola	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	15.03	25.03	06.04	38
6	Sora	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	15.03	25.03	06.04	38
7	Nomsiz	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	15.03	25.03	06.04	38
8	Cherry red, radish	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	15.03	25.03	06.04	38
9	Selesta	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	16.03	28.03	08.04	40
10	Chempion	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
11	Lola, st	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
12	Dunganskiy 12-8	28.02	04.03	11.03	24.03			28.03	08.04	40
13	Nomsiz	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
14	Hongdanzi Jifeng	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
15	Diego	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
16	Sora F ₁	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
17	Ametist	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
18	Dve Dekadi	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	15.03	25.03	06.04	38
19	Felitsiya	28.02	04.03	11.03	24.03	05.03	15.03	25.03	06.04	38
20	Bodiam F ₁	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
21	Lola, st	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
22	Helga	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
23	Diana	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
24	Red silver radish	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
25	Vienna F ₁	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
26	Dungon	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
27	Roxanne	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
28	Bolie konchiki	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
29	Keshtzar	28.02	04.03	11.03	24.03			25.03	06.04	38
30	Duro Krasnodarskoe	28.02	04.03	11.03	24.03			28.03	08.04	40

2-jadval

Morfobiologik belgilari bo‘yicha o‘lchov ishlari

O‘ZBEKISTON JANUBIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

II Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

T/R	Nav yoki duragay	Barglar soni, dona	Barg shakli	Barg uzunligi, sm	Barg eni, sm	Ildizmeva balandligi, sm	Ildizmeva diametri, sm	Ildizmeva indeksi	Ildizmeva shakli	Ildizmeva vazni, gr	Ildizmeva mag'zining rangi	Ildizmeva po' stog'ining rangi	O' simlik vazni, gr	Barg vazni, gr
1	Lola, st	4	mayda kesik	5,58	3,8	3,3	2,9	3,2	yassi yumaloq	15,81	oq qizg'ishroq	och qizil	20,08	4,27
2	Ertapishar	7	lirasimon	14,7	7,7	4,2	4,1	4,1	yassi yumaloq	32,1	oq	Oq	59,2	27,2
3	Selesta F1	5	mayda kesik	4,7	3,9	3,5	3,3	3,4	yumaloq	16,13	oq qizg'izroq	to'q qizil	20,73	4,6
4	Tinto F1	5	mayda kesik	6,1	3,9	4,3	3,6	3,9	yumaloq	19,8	oq	to'q qizil	24,11	4,3
5	Lola	7	ovalsimon	16	7,3	3,9	3,4	3,7	yumaloq	17,4	oq	oq pushti	63,8	46,4
6	Sora	7	ovalsimon	17	7,4	4,4	4,1	4,2	tuxumsumon	17,19	oq	och qizil	66,73	49,54
7	Nomsiz	7	ovalsimon	17	7,4	4,7	3,9	4,3	tuxumsumon	17,45	oq	och qizil	71,22	53,77
8	Cherry red, radish	7	lirasimon	17	10,3	11,4	3,4	7,4	uzunchoq	48,4	oq	och qizil	81,18	32,75
9	Selesta	6	ovalsimon	16	7,2	3,8	3,3	3,5	tuxumsumon	25,96	oq	och pushti	73,39	47,42
10	Chempion	6	mayda kesik	8,6	6,5	4,1	3,8	3,9	yumaloq	29,8	oq	to'q qizil	51,59	21,7
11	Lola, st	5	mayda kesik	5,8	3,7	3,3	3,2	3,3	yumaloq	26,5	oq qizg'ishroq	och qizil	30,4	3,8
12	Dunganskiy 12-8	7	lirasimon	16	7	4,9	3,8	4,3	yassiyumaloq	47,8	oq	och qizil	82,1	34,2
13	Nomsiz	7	ovalsimon	18	8,1	4,4	3,5	4,1	yumaloq	18,05	oq	och qizil	68,4	50,3
14	Hongdanzhi Jifeng	7	ovalsimon	15	7	3,1	3,4	3,3	yumaloq	18,1	oq	Pushti	39,8	21,6
15	Diego	7	konusimon	15,7	5,7	4,1	2,9	3,5	yumaloq	25,46	oq	och pushti	58,01	14,2
16	Sora F1	6	mayda kesik	9,8	6,1	4,6	3,7	4,1	yumaloq	27,43	oq	och qizil	40,06	12,63
17	Ametist	6	mayda kesik	7,7	5,3	4,1	3,5	3,8	tuxumsumon	19,4	oq binafsha	binafsha	27,54	8,14
18	Dve Dekadi	5	lirasimon	14,4	7,3	6,1	2,5	4,3	uzunchoq	18,21	oq	pushti	32,99	14,77
19	Felitsiya	5	mayda kesik	6,9	4,5	9,4	2,6	6,1	uzunchoq	20,3	oq	binafsha	32,18	11,87
20	Bodiam F1	6	mayda kesik	5,7	4,2	4,2	3,9	4,1	yumaloq	25,97	oq	qo'q qizg'ish	36,97	11,09
21	Lola, st	6	mayda kesik	7,3	5,3	4,6	4,3	4,5	yassi yumaloq	23,72	oq	to'q qizil	35,79	12,07
22	Helga	6	Lirasimon	9,3	6,3	3,4	3,2	3,3	ovalsimon	15,9	o	och pushti	39,18	23,21
23	Diana	7	mayda kesik	5,9	4,1	3,8	3,7	3,8	yumaloq	23,15	oq pushti	pushti	33,39	10,24
24	Red silver radish	8	konussimon	14,6	8,1	5,2	4,3	4,8	ovalsimon	33,1	oq	och pushti	57,22	24,06
25	Vienna F1	5	mayda kesik	7,7	4,4	3,6	3,3	3,4	yumaloq	24,17	oqishroq	to'q qizil	29,77	5,6
26	Dungon	7	Lirasimon	18,5	8,2	7,3	5,6	6,4	ovalsimon	53,27	oqishroq	ochpushti	104,7	51,48
27	Roxanne	5	mayda kesik	6,59	4,1	3,465	2,975	3,22	yumaloq	17,2325	oq	to'q qizil	20,97	3,743
28	Bolie konchiki	7	lirasimon	17,8	6,3	6,3	5,3	5,8	ovalsimon	63,5	oqishroq	och qizil	100,7	37,21
29	Keshtzar	8	lirasimon	13,3	7,05	5,3	4,5	4,9	ovalsimon	62,18	pushti	pushti	102,5	40,38
30	Duro Krasnodarskoe	5	lirasimon	10	6	5	4,6	4,9	ovalsimon	78,63	oq qizg'ish	och qizil	100,2	21,64

O‘ZBEKISTON JANUBIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

II Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

Xulosa: Tadqiqotlar ob’ekti bo‘lib 30 dan ortiq nav va duragaylar ekildi. Standart sifatida lola navi olindi. Birinchi avlod duragaylari uchun standart sifatida F₁ selesta duragayi bo‘ldi. Standart nav har 10 ta navdan keyin joylashtirildi. Hisob bo‘lmachasi maydoni 2,8 m², Bo‘lmacha 2 qatorli. Bo‘lmacha eni 1,4 m, uzunligi 2 m. 5x5 sxemada ekilganda 360 ta urug‘ ekildi. Tajriba qaytariqsiz olib borildi. Ekish pushta ustiga lentasimon besh qator qilib quyidagi sxema 60+5+5x5 sm bo‘yicha amalga oshirildi. Bo‘lmachadagi o‘simliklar soni 360 dona qilib ekildi, kolleksiyada ekilgan qiyosiy navdan lola rediska bo‘ldi F1 selesta, F1 Tinto, F1 Bodiam, F1 Vienna duragaylari yaxshi ko‘rsatkich berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Zuev V.I., Qodirxo‘jaev O.Q., Adilov M.M., Akromov U.I. Sabzavotchilik va polizchilik. Toshkent . 2009.-b. 124-135.
2. O‘zbekiston Respublikasi hududida ekish uchun tavsiya etilgan qishloq xo‘jalik ekinlari Davlat reestri. -Toshkent, 2020. -b. 55.
3. Turkiya Respublikasi “Oziq-ovqat qishloq xo‘jaligi vazirligi” hamda “Denizbank” hamkorligida tayyorlangan “100 ta kitob” dan iborat to‘plami.
4. Zuev V.I., Abdullaev A.G. Sabzavot ekinlari va ularni yetishtirish texnologiyasi. T., «O‘zbekiston», 1997. -b. 342
5. Bo‘riev X.Ch, Zuev V.I., Qodirxo‘jaev O.Q., Muhamedov M.M. «Ochiq joyda sabzavot ekinlari yetishtirishning progressiv texnologiyalari» T., “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” 2002. -b. 245- 251.
6. Boltaev B.S., Sulaymonov B.A., Mavlyanova R.F., Xolmurodov E.A., Rustamova I.B. Sabzavot ekinlarining zararkunanda, kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Toshkent: 2013. -b. 23-28.
7. Бохан, А.И. Генофонд и селекция корнеплодных растений вида *Raphanus sativus* L. (редис, редька, дайкон, лоба) / А.И. Бохан, В.Е. Юдаева. – М.: ФГБНУ ВСТИСП, 2015. – 134 с.
8. Бунин, М.С. Новые овощные культуры России / М.С. Бунин. – М.:ФГНУ «Росинформагротех», 2002. – 408 с.